

แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย

Methods to Support Conversation and Inheritance of the Local Wisdom of Thai Kite

อารีรัตน์ พุฒิรุ่งโรจน์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาว่าวไทย 2) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย โดยเลือกศึกษาภูมิปัญญาว่าวไทยวัดพระศรีอารีย์ ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี วัดสำโรง ตำบลสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่ศึกษา ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประชาชนด้านภูมิปัญญาว่าวไทย ผู้ที่เล่นว่าวเป็นอาชีพ และผู้ที่มาเล่นว่าวเป็นการพักผ่อน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างควบคู่กับการทำบันทึกภาคสนาม โดยผู้วิจัยใช้การศึกษาวเคราะห์hoek การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป

ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาว่าวไทย ประกอบด้วย ความรู้ทั้งทางด้านศาสตร์และศิลป์ ซึ่งแฝงด้วยคุณค่าหลากหลายด้านอันส่งผลต่อการดำเนินชีวิต แต่ด้วยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ภูมิปัญญาว่าวไทยถูกลดบทบาทลงกลายเป็นภูมิปัญญาที่ขาดผู้สืบทอด การถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นจึงขาดหายไป ขาดการได้รับความสนใจจากหน่วยงานและบุคคล เป็นผลให้การดำเนินงานการอนุรักษ์ภูมิปัญญาว่าวไทย จึงควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถานศึกษา โดยการจัดเก็บรวบรวมความรู้เรื่องว่าวมีการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ สื่อการเรียนการสอน จัดตั้งให้มีการดำเนินงานร่วมกันในรูปแบบขององค์กร จัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อก่อให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ร่วมกัน มีการบูรณาการเสริมสร้างหลักสูตรการเรียนรู้อุณหภูมิปัญญาว่าวไทยในระบบการศึกษา สนับสนุนการสร้างครูภูมิปัญญาด้านว่าวไทยให้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์การจัดงานการเล่นว่าวและเรื่องการจัดการเรียนรู้แลกเปลี่ยน เพื่อยกระดับภูมิปัญญาว่าวไทยให้เป็นกีฬาสากลและเป็นวัฒนธรรมโลก

Abstract

This research has used qualitative research method aiming to; 1) To study local wisdom and value of Thai kite, 2) To study the conservation and inheritance of Thai kites and 3) To study methods to support conservation and inheritance of local wisdom of Thai kites. The researcher has chosen Phra Sri-Am Temple, Ban Luak sub-district, Photaram district, Ratchaburi, and Samrong Temple, Samrong sub-district, Nakhon Chaisri district, Nakhon Pathom to be the research areas in order to study the local wisdom of Thai kites. The interviewees are experts of Thai kite making, professional Thai kite players, and those who play as leisure activity. The tools used in this research are non-structured interview, as well as notes from field trips. The researcher conducted document analysis, participant observation and in-depth interview using triangulation method to cross-check the information. Then the researcher analyzed quantitative data by using analytic induction and by making summary structure. The results are as follows;

¹ นักศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, อีเมล: areeratple@gmail.com

ข้อมูลบทความ

ส่งบทความ 3 พฤษภาคม 2557
ตอบรับ 4 สิงหาคม 2557
เผยแพร่ออนไลน์ 16 กันยายน 2557

คำสำคัญ

แนวทางการอนุรักษ์และสืบทอด
ภูมิปัญญาว่าวไทย
Ways of preserve and keep
The local wisdom of thai kites

The local wisdom of Thai kites is consisted of both knowledge of art and science. Its hidden values have influenced people's life style. The main two values of Thai kites are as follows; firstly, individual personal development as those who inherited and participated in Thai kite activities learned to improve their development physically, mentally, intellectually, morally, socially, and traditionally. Secondly, personal philosophical improvement as there is hidden ideas of teaching people how to be morally and ethically a good person in accordance to the religious principles.

Nevertheless, as the world is changing, the wisdom of Thai kites has been facing difficult situation due to the decrease of inheritors. The knowledge passed on from one generation to the next is also disappearing. Furthermore, there has been no real interest from any department or individuals, and the conservation is being conducted in very small circle. Therefore, the conservation of Thai kites should be supported by the government, private sectors, civil sectors as well as educational institutes. There should be a set of committees acting as an organization to maintain the wisdom and conservation, in order to gather all the knowledge of Thai kites and start up different forms of presentation such as books and educational materials. Collaboration in form of an organization to establish a community learning center for local wisdom could be implemented. This will further raise awareness in conservation among the people. The wisdom of Thai kites should also be included in Thai educational system building up more support to Thai kite experts and identifying them as teachers to bring up awareness of conservation of this tradition. Apart from this, more events focusing on Thai kites could be introduced as well as holding forum to publicize and to uplift the local Thai kites to be a universal sport, and even to the international culture.

บทนำ

วัฒนธรรมที่ปรากฏในสังคมไทยต้องยอมรับว่า หลายสิ่งหลายอย่างที่ใช้กันอยู่หรือแม้แต่สิ่งที่เราเรียกว่า วัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยนั้น ย่อมประกอบไปด้วยวัฒนธรรมจากชนชาติอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมไทยก็ย่อมมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับสังคมไทยมากกว่าการที่จะคงใช้อยู่ในลักษณะที่ถูกสร้างสรรค์ไว้คงเดิมตลอดไป วัฒนธรรมไทยได้รับการสรรค์สร้างจากคนไทยมาตั้งแต่โบราณ และบางส่วนได้รับจากการที่เข้าไปร่วมปฏิสังสรรค์กับชนชาติอื่นๆ ที่เข้ามา แล้วจึงนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมสอดคล้องกับวัฒนธรรม จนที่สุดสิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็คือ วัฒนธรรมไทย สังคมไทยได้รับวัฒนธรรมจากชนชาติอื่นที่เข้ามาติดต่อสัมพันธ์กัน นำมาหล่อหลอมกับวัฒนธรรมเดิมจนมาเป็นวัฒนธรรมไทย เป็นที่ยอมรับกันในระยะแรกๆ ว่าไทยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมทางด้านอินเดียมาก

ทั้งในเรื่องของศาสนา การปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณี วรรณคดี ศิลปกรรม หรือแม้กระทั่งวัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมทางตะวันตกก็ตาม (ณรงค์ เส็งประชา, 2544, 61) วัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาของสังคมนั้นๆ ที่มีการผูกติดกับดินแดนถิ่นต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาของสังคมนั้นๆ ในสังคมไทยก็ย่อมมีวัฒนธรรมไทย หรือภูมิปัญญาไทยที่เป็นรากฐานของสังคม โดยเฉพาะและเป็นสิ่งซึ่งแสดงพลังของชาติให้ปรากฏ (ประเวศ วะสี, 2537, 5)

วัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือเป็นธรรมชาติ หรือเป็นความงามตามธรรมชาติ นั้น เกิดจากการสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนและสังคม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตของชุมชน คือ วัฒนธรรม วัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม คือ พลังแห่งการพัฒนา วัฒนธรรมไม่มีพลัง เพราะสังคมได้สื่อความหมายของวัฒนธรรมในรูปแบบที่ไม่มีชีวิต จึงทำให้เป็นเพียงการแสดง พิธีการสำคัญของชาติ การร้องรำทำเพลง และศิลปวัตถุเท่านั้น แต่แท้ที่จริงแล้ว

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของชุมชน เป็นกระแสธารแห่งปัญญา เป็นสิ่งทรงคุณค่า เป็นสิ่งสูงส่งทางจิตวิญญาณ เป็นความสุขอันประณีต ล้ำลึกจากอิสรภาพ เป็นความรู้ที่บูรณาการที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน เป็นรากฐานของสังคมมาช้านาน การพัฒนาประเทศที่ตัดขาดจากรากฐานทางศิลปวัฒนธรรม จะก่อให้เกิดผลเสียอย่างมากมาย ปัจจุบันประเทศไทยมีปัญหาการพัฒนาที่ขาดความยั่งยืน เนื่องจากการพัฒนาเป็นระบบการพัฒนาแยกส่วน ขาดการบูรณาการ การเชื่อมโยงจึงทำให้เกิดความไม่สมดุลและความไม่ยั่งยืน และการที่ประเทศไทยมุ่งเน้นแต่การพัฒนาทางด้านธุรกิจมุ่งไปสู่ลัทธิการพัฒนาที่นำเอาการเพิ่มของโภคทรัพย์มาเป็นตัวตั้ง จึงเป็นผลให้เกิดช่องว่างทางสังคมและผลกระทบต่ออื่นอีกมากมาย แล้วในที่สุดวัฒนธรรมไทยสูญหายไปจากดินแดนของไทย เมื่อสูญวัฒนธรรมก็เท่ากับสูญเสียชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2531) ดังนั้นแล้ว หากประเทศไทยยังคงหลงมกมายอยู่กับลัทธิทางเศรษฐกิจนิยม หลงอยู่กับอำนาจของเงินตรา การค้า เทคโนโลยีที่ก้าวล้ำทันสมัย ทำให้มองข้ามมิติทางด้านวัฒนธรรม รวมถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มรดกทางวัฒนธรรมที่ขาดการปฏิบัติและสูญหายไปจากโลก ซึ่งถือว่าเป็นการทำลายมรดกทางภูมิปัญญา การพุ่งเป้าการพัฒนาไปที่ตัวบุคคลจึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นควรมุ่งสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนรากฐานของศิลปวัฒนธรรม

การเล่นพื้นบ้านไทย ถือเป็นศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นแขนงหนึ่ง เป็นการเล่นที่มีในกลุ่มสังคมท้องถิ่นในอดีตมีกีฬาพื้นบ้านมีเล่นอย่างหลากหลายและมีให้เห็นทั่วไป ปัจจุบันนี้เทคโนโลยีต่างๆ ได้เข้ามาสู่ชีวิตประจำวันมากขึ้น จึงทำให้คนรุ่นใหม่ไม่นิยมเล่นกิจกรรมการเล่นของสังคม ซึ่งเป็นกิจกรรมนันทนาการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับร่วมกันในสังคม โดยมีรากฐานมาจากความเป็นจริงแห่งวิถีชีวิตของชุมชนที่มีการประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมาจากอดีตสู่ปัจจุบันเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม และความเชื่อของสังคมนั้นๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการเล่นพื้นบ้าน การเล่นถือว่าเป็นการผ่อนคลาย โดยเฉพาะในวัยเด็กซึ่งชอบความสนุกสนานเพลิดเพลิน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยส่วนใหญ่มักใช้อุปกรณ์ในการเล่นที่ถูกประดิษฐ์มาจากธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมอย่างกลมกลืน การเล่นบางประเภทได้รับการถ่ายทอดสืบสานต่อกันมา มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่อง จนมีลักษณะเฉพาะถิ่นการเล่นพื้นบ้าน

จึงเป็นผลผลิตอันเกิดจากความคิดและจินตนาการของมนุษย์ ย่อมสะท้อนถึงโลกทัศน์ ภูมิธรรม และจิตวิญญาณของบรรพชนในท้องถิ่นที่ได้ถูกหล่อหลอมจนตกผลึกเป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า และได้กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นของประเทศชาติ การละเล่นนับว่า มีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์มาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการเล่นของเด็กและของผู้ใหญ่ล้วนแสดงออกถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่

“ว่าว” เป็นผลผลิตสิ่งหนึ่งอันเกิดจากภูมิปัญญาของช่างฝีมือพื้นบ้านไทยในแต่ละท้องถิ่นที่นำเอาทรัพยากรธรรมชาติรอบตัวมาประดิษฐ์สร้างสรรค์เป็นของเล่นให้แก่ลูกหลาน หรือใช้เล่นกันในเวลาว่างจากการทำงานกิจกรรมหรือการละเล่นเพื่อความบันเทิงอย่างหนึ่งของเด็กและผู้ใหญ่ที่ได้รับความนิยมกันมากในทุกภาคของประเทศไทยเสมอมา “ว่าว” เป็นคำที่คนไทยทุกคนคุ้นเคยคุ้นเคยและสัมผัสมาตั้งแต่เด็กๆ ไม่ว่าจะประชาชน ข้าราชการบริพาร และพระมหากษัตริย์ “ว่าว” เป็นเอกลักษณ์ของไทย ซึ่งแสดงถึงศิลปะและวัฒนธรรมของประเทศไทย ทั้งยังเป็นกีฬาประเภทหนึ่ง “ว่าว” ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมากที่สุด คือ ว่าวจุฬาและว่าวปักเป้า แม้จะเล่นกันเฉพาะในภาคกลาง ก็อาจจะเรียกได้ว่า เป็นว่าวประจำชาติไทย มีลักษณะผิดแปลกแตกต่างกับว่าวของชาติต่างๆ อย่างสิ้นเชิง ทั้งรูปร่าง การเคลื่อนไหวในอากาศ กล่าวคือ เป็นว่าวที่ส่ายงามด้วยรูปทรงจากฝีมือการประดิษฐ์อย่างประณีตที่สุด และสามารถบังคับให้เคลื่อนไหวได้ด้วยอาการต่างๆ อย่างสง่างามและคล่องแคล่วว่องไว ด้วยสายป่านที่ซีกว่าวนั้นเพียงสายเดียว ตรงกันข้ามกับว่าวนานาชาติที่มีความสวยงามมีสีสันแพรวพราว ส่วนใหญ่มักลอยลมอยู่เฉยๆ ไม่อาจบังคับให้เคลื่อนไหวอย่างว่าวจุฬาและว่าวปักเป้าได้ ถึงแม้ว่า ว่าวจะไม่ได้มีต้นกำเนิดจากสยาม แต่ว่าวคือจุดเริ่มต้นหนึ่งของความเป็นไทยจากกีฬาที่มีลักษณะเฉพาะ แม้ว่าชาติอื่นได้เข้ามาแล้วนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้างก็ตาม แต่เราก็มองเห็นถึงความแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์คล้ายกับหลายสิ่งอย่างที่ เป็นความเฉพาะของชนชาติไทย เช่นเดียวกับกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณีด้านอื่นๆ เช่น ศิลปะการต่อมวย ศิลปะการต่อสู้ การฟ้อนหรือรำดาบ แม้กระทั่งด้านอาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม

ดังนั้น องค์ความรู้ในการทำว่าว จึงนับเป็นมรดกตกทอดที่บรรพบุรุษของเราได้คิดค้นและถ่ายทอดมาสู่ลูกหลาน ในแต่ละท้องถิ่น ชุมชน หรือบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นแตกต่างกันไป ปัจจุบันเหลือช่างฝีมือพื้นบ้านที่ชำนาญการประดิษฐ์ว่าวน้อยลง อาจเนื่องมาจากความนิยมในการเล่นว่าวเลือนหาย และขาดผู้สืบทอด ส่งผลให้ภูมิปัญญาในการทำว่าวบางประเภท

ใกล้สูญหายไป จึงควรมีการจัดการความรู้ คือ ด้านความรู้ของ การประดิษฐ์ ด้านกระบวนการได้มาซึ่งความรู้ นั้น ด้านเป้าหมาย หรือทิศทาง การพัฒนา การนำความรู้ไปใช้ หรือมองอีกแง่หนึ่ง คือ ผลกระทบจากความรู้และกระบวนการนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องเป้าหมายหรือทิศทาง การพัฒนา เพื่อทำการเก็บสิ่งที่มี คุณค่าไว้ ทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาการประดิษฐ์ เครื่องเล่นว่าวไทยในปัจจุบันได้เลือนหายไป ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่เข้มแข็งย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความมีเอกราชของ ประเทศชาติ ในทางกลับกันการมีเอกราชของชาติใดชาติหนึ่ง อาจเป็นผลจากความเข้มแข็งทางศิลปวัฒนธรรมประเทศชาตินั้น การมีเอกราชหรือการมีศิลปวัฒนธรรมที่เข้มแข็งมั่นคง มีใช้สิ่ง ที่ก่อให้เกิดความหยิ่งทรนงจนเกิดการปิดกั้นทางปัญญา และปิดกั้น การพัฒนาทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมของตนเองให้เจริญ ก้าวหน้า การอนุรักษ์หวงแหวนเป็นสิ่งดีงาม แต่การอนุรักษ์หวงแหวน ต้องพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้า และจำเป็นต้องมี วิสัยทัศน์ มีวิจักษณ์ญาณที่ดี ว่าสิ่งใดควรอนุรักษ์ให้ถูกต้องแบบแผน ตามมรดกตกทอดอย่างดีที่สุด ถูกต้องชัดเจนที่สุด และสิ่งใดควรได้ รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่อไปด้วย เพราะศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นรากฐานของสังคมไทยโดยเฉพาะ และเป็นสิ่งแสดงให้เห็น ถึงพลังของความเป็นชาติไทยให้ปรากฏต่อสายตาสายตาชาวโลก ดังนั้น การสืบสาน ส่งเสริมการอนุรักษ์ความรู้ ภูมิปัญญา จึงไม่ใช่ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบขาดลอยของชุมชน แต่หากคือ การส่งเสริมให้คนในชุมชนท้องถิ่นหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องนั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมและเป็นส่วนสำคัญในการที่จะสร้าง สืบสานหรือพัฒนาความรู้ภูมิปัญญาได้เห็นถึงคุณค่า ตระหนักถึง การจัดการความรู้ตนเองและสามารถเข้าถึงดูแลได้ ใช้ประโยชน์ จากภูมิปัญญาของตัวเองได้จริงในชีวิตประจำวัน และสามารถที่ จะใช้เชื่อมต่อหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีปัจจุบัน มิฉะนั้น แล้วความรู้ด้านภูมิปัญญาที่ส่งสมมาอาจขาดการสืบทอดและหายไป ได้ในที่สุด และถ้าหากวัฒนธรรมภูมิปัญญาหายไป นั่นก็หมายถึง การพัฒนาชาติความยั่งยืน ชาติความสมดุล ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาเป็นเบื้องหลังของการพัฒนา แสดงให้เห็นถึงความเป็น ผู้ที่มีจิตวิญญาณ การปรับตัวร่วมกันภายใต้บริบทและเงื่อนไข ที่ต่างกันทางสังคม การพัฒนาบนรากฐานศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา จึงจะถือเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาคือชีวิต นั้นย่อมหมายถึงว่าศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย ไม่ได้เป็นเพียงสิ่งไร้ค่า ไร้ประโยชน์ แต่มันคือสิ่งที่แสดงให้เห็นถึง ความเป็นชาติที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยผ่านกระบวนการ การเรียนรู้ การสั่งสมมาเนิ่นนาน ในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยต้องการอนุรักษ์ และดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมประเพณีการ ประดิษฐ์ว่าว การละเล่นว่าว ซึ่งเป็นภูมิปัญญาการละเล่นพื้นบ้าน ของเด็กในอดีตมาจนถึงรุ่นปัจจุบัน ต้องการสะท้อนให้สังคมได้เห็น ถึงประโยชน์ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย และคุณค่าการละเล่น แบบไทยๆ โดยเฉพาะ “ว่าว” ไม่ให้สูญหาย ผ่านการอนุรักษ์และ กระบวนการจัดเก็บ การรวบรวมความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาคนควบคู่กับสังคมไทย บนรากฐานความ เป็นไทยให้ไปสู่ความยั่งยืน บนการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีความสิ้นสุด ในยุคโลกาภิวัตน์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าของภูมิปัญญาว่าวไทย
2. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และ สืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้มี ความประสงค์มุ่งทำการศึกษาค้นคว้า 3 ด้าน คือ ด้านภูมิปัญญา และคุณค่าว่าวไทย ด้านการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย ตลอดจนด้านแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอด ภูมิปัญญาว่าวไทย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ด้านหลักๆ

1. ด้านภูมิปัญญาว่าวไทยและด้านคุณค่าภูมิปัญญา ว่าวไทย
2. ด้านการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย
3. ด้านแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอด ภูมิปัญญาว่าวไทย

ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม หลักๆ ได้แก่

- กลุ่มที่ 1 ประชาชนผู้เชี่ยวชาญด้านว่าวไทย
- กลุ่มที่ 2 ผู้ที่เล่นว่าวเป็นอาชีพ (ผู้ที่มีอาชีพทำว่าว และแข่งว่าว)
- กลุ่มที่ 3 ผู้ที่มาเล่นว่าวเพื่อเป็นการพักผ่อน ใช้วิธีการสุ่มโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ หมายถึง สถานที่ที่ได้เข้าไปทำการศึกษาในเรื่องของภูมิปัญญาว่าวไทยการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทยตลอดจนแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย อันได้แก่

วัดพระศรีอารีย์ หมู่ 6 ตำบลบ้านเลือก อำเภอโศกราม จังหวัดราชบุรี และ

วัดสำโรง หมู่ที่ 3 ตำบลวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

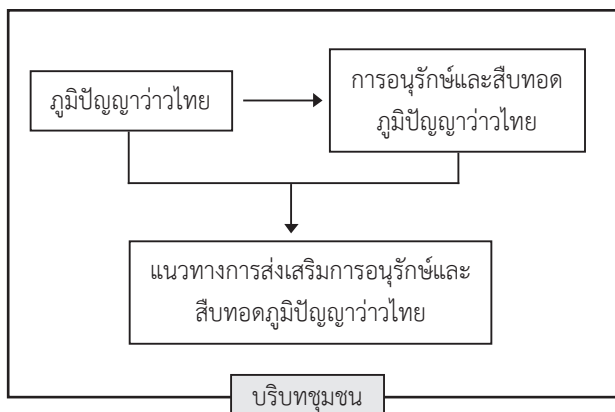
ขอบเขตด้านเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ระยะเวลา 8 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2556 จนถึงวันที่ 30 ตุลาคม 2556

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงภูมิปัญญาด้านการละเล่นว่าวไทย
2. เพื่อให้ทราบการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย
3. เพื่อให้ทราบถึงลักษณะแนวทาง เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย
4. เพื่อใช้เป็นแนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในด้านต่างๆ และให้ทราบถึงประโยชน์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

กรอบแนวคิดทางการวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการรวบรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และดำเนินงานภาคสนาม

โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สัมภาษณ์แบบรวมกลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านภูมิปัญญา ศึกษาปัญหาและอุปสรรค เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย และเพื่อศึกษาหาแนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทยร่วมกันอย่างลึกซึ้ง

ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยเลือกพื้นที่ ดังต่อไปนี้

1. วัดพระศรีอารีย์ ตำบลบ้านเลือก อำเภอโศกราม จังหวัดราชบุรี
2. วัดสำโรง ตำบลวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

โดยประชากรเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล (Key information) เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบไปด้วย ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 14 คน เครื่องมือในการสัมภาษณ์ ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องบันทึกเสียง อุปกรณ์การบันทึกภาพ ในการจัดทำแนวทางการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้มีการกำหนดประเด็นขอบเขตในการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย และร่วมปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากการศึกษารูปแบบ โดยมีการแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างโครงสร้าง ข้อสรุปข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลบรรยายเช่นกัน ซึ่งได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการจดบันทึก ซึ่งในงานวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะพิเศษที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ กระบวนการต่าง ๆ นั้นจะต้องมีความต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงไม่ต้องรองจนกว่าจะมีการเก็บข้อมูลได้สำเร็จ จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลได้เลย ทั้งยังสามารถปรับปรุงแนวทางการเก็บข้อมูลได้อย่างทันท่วงที เป็นกระบวนการประเมินอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทราบข้อมูลที่ขาดได้ สามารถนำมาเพิ่มเติมได้อย่างทันท่วงที

ผลการศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าของภูมิปัญญาว่าวไทย

ผลการศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าของภูมิปัญญาว่าวไทย พบว่า ว่าวไทยในอดีตจะได้รับการประดิษฐ์มาจากไม้ไผ่

และเส้นปาน เป็นกระบวนการประดิษฐ์ที่เป็นเอกลักษณ์และ
อัตลักษณ์ที่เป็นลักษณะพิเศษ ท่ามกลางบริบทของสังคมที่
แปรเปลี่ยนไป การรักษาวินัยธรรมการประดิษฐ์ว่าให้เป็น
เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เฉพาะภาคนั้น เป็นไปอย่างยากลำบาก
กระบวนการการต่อสู้ เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญา
ว่าไทย จึงมีการส่งเสริมการเรียนรู้ในกระบวนการและขั้นตอน
การประดิษฐ์ในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันในทุกขั้นตอนแก่ผู้สนใจ
ขั้นตอนการประดิษฐ์ว่า

การประดิษฐ์ว่าในอดีต ว่าเกิดจากไม้ไผ่และสายปาน
เป็นโครงสร้างหลัก โดยผู้ประดิษฐ์ว่ามักเลือกใช้ไม้ไผ่สีสุกบ้าน
เนื่องจากเป็นไม้ไผ่ที่มีความยืดหยุ่น มีการสปริงตัวของเนื้อไม้
เนื้อไม้จะมีความหนาแน่น มีเยื่อของเนื้อไม้จำนวนมาก และที่สำคัญ
คือ ไม้ประเภทนี้มีความเบา ไม้ที่เหมาะสมแก่การทำว่าต้องเป็นไม้ที่
มีอายุตั้งแต่ 4-6 ปีขึ้นไป เป็นไม้ที่ตากแห้งข้ามปีหรือไม้ที่แห้งโดย
ธรรมชาติ ไม่ควรนำมาไม้ที่แห้งภายในระยะเวลา 1-2 เดือน มาใช้
เพราะไม้จะหักง่ายจากความเปราะ ดังนั้น การตัดไม้นำมาใช้ควร
ตัดเดือนมกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม เนื่องจากไม้ที่ตัดหน้าแล้ง
จะเป็นไม้ที่มีความสมบูรณ์ ไม้แห้ง เนื้อไม้ดี และไม้ไม่ไปเลี้ยงหน่อ
ไม้ไผ่สีสุกต้องทำการผ่าจากทางโคนมาทางปลาย ซึ่งก่อนผ่าไม้
ต้องเลือกไม้ให้เป็นวงกลม ไม่ควรผ่าไม้ขณะที่ยังเป็นหน้าตัด
การผ่าไม้เพื่อมาทำว่าควรผ่าให้เฉียงตา และผ่าให้เลยกกลางตา
ไม่ควรเป็นอย่างยิ่งหากจะผ่าบริเวณตาที่แตกกิ่ง เพราะจะทำให้
เนื้อไม้ชำและหักง่าย และกรรมวิธีการตัดไม้เป็นการตัดโดยวิธี
ธรรมชาติ คือ โดยการแช่น้ำและการใช้ความร้อน การเหลาไม้
เพื่อทำโครงว่าต้องเหลาไม้ให้เป็นที่เหลี่ยมจัตุรัสให้เท่ากันในไม้
ทั้งด้าม เพื่อจะได้สะดวกขณะเหลาไม้โครงว่าให้มีลักษณะกลมมน
ได้ง่าย อีกทั้งยังเป็นการสะดวกต่อการปรับเปลี่ยนขนาดได้ตาม
หลักการของโครงว่า และสามารถใช้กำลังของไม้ให้เหมาะสมกับ
ว่าแต่ละประเภท การเหลาไม้ควรเหลาให้ไปในทิศทางเดียวกัน
ไม่ควรเหลาขึ้นลงจะทำให้ไม้ไม่เรียบและจะเกิดเสี้ยนบนเนื้อไม้ได้
เพียงเท่านี้ไม้ไผ่สีสุกลำใหญ่ก็กลายมาเป็นโครงว่า หากต้องการ
ว่าขนาดใหญ่ก็สามารถเหลาไม้ให้ได้ตามขนาดที่ต้องการได้เลย
ไม่ต้องทำการหักไม้ก่อนเพียงแต่ค่อยๆ ทำการเหลาไม้ขึ้นเท่านั้น
สายปานเป็นส่วนประกอบหนึ่งในการยึดโยงโครงว่าให้ได้รูป
ทรงต่างๆ ปานที่นิยมใช้ คือ ปานรามิ เนื่องจากเป็นปานที่มีความ
เหนียวและทน ปานประเภทนี้เส้นใยเป็นเส้นใยยาว ค่อนข้างแข็ง
เป็นมัน มีสีขาวสวยงาม มีลักษณะใกล้เคียงกับเส้นใยไหม เส้นใย
ปานรามิ มีความเหนียวมาก มีความเหนียวแตกต่างกัน ตั้งแต่ 5.3-
7.4 กรัม/ดีเนียร์ มีความยืดหยุ่นต่ำและยืดได้น้อยที่สุด ใยปานรามิ

ทนทานและมีปฏิกิริยาเคมีเช่นเดียวกับใยเซลลูโลสชนิดอื่นๆ
ทนต่อกรดโลหะในอุณหภูมิต่ำ ทนต่อมอด แมลงได้ดี การปั่นปาน
รามิให้เป็นเส้นยาวๆ เพื่อใช้ในการเล่นว่านั้น จึงทำให้สายปาน
ว่านั้นขาดยาก และมีน้ำหนักเบาขณะขึ้น สะดวกเวลาเก็บรักษา
หลังจากที่ได้ไม้ไผ่สีสุกเป็นโครงว่าและสายปานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว
แล้ว วิธีการทำว่าที่ถูกต้องตามหลักวิธีการแบบฉบับครุภูมิปัญญา
แต่ละท่านจึงเริ่มต้นขึ้น โดยภูมิปัญญาเหล่านี้ไม่ได้มีเพียงแต่ใน
เรื่องของไม้และสายปาน แต่หากขั้นตอนการประดิษฐ์ว่าได้ซ่อน
ภูมิปัญญาในการผูกสายปาน การประกบโครงไม้หรือแม้กระทั่ง
การผูกบริเวณปลายปีกที่ไม่ให้มีความชิดกัน เพื่อให้เป็นตัวยก
และเพื่อเพิ่มการไหลผ่านของลม แม้กระทั่งการผูกปาน (เส้นสัก)
บริเวณที่เป็นตัวรองรับกระดาษยังคงไว้ซึ่งความละเอียด ความห่าง
ที่เท่ากันทุกช่อง ซึ่งว่าค่อนข้างเป็นงานที่ละเอียดและมีเคล็ดลับ
มากมาย ทั้งในเรื่องการวัดระยะความกว้างของวงปีกซ้ายขวา
ความห่างแต่ละเส้นของเส้นสัก การประดิษฐ์ว่าแต่ละประเภท
จึงเริ่มต้นขึ้นตามแบบฉบับที่มีการสืบทอดความรู้ต่อกันมาจากรุ่น
สู่รุ่น ไม่ว่าจะเป็นว่าจุฬาราชว่าไทย ว่าปีกเป่า (ปีกเป่า) ราชนี
ว่าไทย ว่าวงเดือน ที่ขึ้นชื่อเรื่องความสวยงามของลวดลายและ
เป็นว่าประจำท้องถิ่นของภาคใต้ ว่าตุ้ยตุ้ย คีตศิลป์ในอากาศ
และเป็นว่าประจำท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งถ้า
หากการเข้าไปเรียนรู้อย่างจริงจัง จึงไม่ยากนักในการเก็บรวบรวม
ความรู้และองค์ประกอบ วิธีการประดิษฐ์ และรายละเอียดต่างๆ
ของว่าในแต่ละประเภท

น้ำหนักของว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญมาก ซึ่งต้อง
มีความสมดุลกันทั้งสองข้าง การผูกคอของว่าต้องผูกทำมุมรับ
องศาไม่ควรผูกในลักษณะตั้งฉาก เมื่อลมมาปะทะกับตัวว่าจะ
ทำให้สายปานว่าตึงรับกับตัวว่าพอดี ว่าที่ดีต่อให้ตัวใหญ่
แต่ต้องมีน้ำหนักเบา มากด้วยรูปลักษณ์ที่สวยงามและมีการ
ปะทะลมให้น้อยที่สุด ว่าลอยอยู่ในอากาศได้ เพราะมีกระแส
ลมปะทะที่ตัวว่า ซึ่งทำมุมเมย (มุมปะทะ) ประมาณ 45 องศา
สวนทางกับกระแสลม องค์ประกอบของว่าที่จะลอยอยู่ใน
อากาศได้ คือ กระแสลมที่เคลื่อนที่ไปในแนวนานกับผิวโลก
ทางใดทางหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ พื้นที่ให้กำลังยกหรือแรงยก
ได้แก่ พื้นที่ของตัวว่าและอุปกรณ์บังคับ ได้แก่ เชือกหรือด้าย
รั้งว่าและสายชู ซึ่งทำหน้าที่ปรับมุมปะทะของอากาศกับพื้นที่
ของตัวว่า ทำให้เกิดแรงยกและแรงดัน ความเร็วลมที่เหมาะสม
แก่การเล่น คือ เมื่อลมมีความเร็วประมาณ 15 กิโลเมตรต่อ
ชั่วโมง ว่าส่วนใหญ่จะไม่สามารถขึ้นได้ หากลมแรงน้อยกว่านั้น
และจะไม่สามารถควบคุมว่าได้หากลมแรงมากกว่านั้น

ว่าวเคลื่อนที่สวนทางลมและตัวว่าวทำมุมเงย ทำให้เกิดมุมปะทะกับพื้นที่ตัวว่าว ทำให้อากาศด้านบน (หลังว่าว) ไหลเร็วกว่าด้านล่างว่าว ความกดดันอากาศจึงลดลง ทำให้เกิดแรงยกขึ้นในขณะเดียวกันลมด้านล่าง (ใต้ว่าว) เคลื่อนที่ช้ากว่า ทำให้เกิดความกดดันสูง จึงพยายามปรับตัวให้มีความดันเท่ากับด้านบน จึงดันว่าวให้ลอยขึ้นด้านบน ว่าวจะขึ้นได้จะต้องมีแรงถ่วง (น้ำหนักของว่าว) น้อยกว่าแรงยกและแรงขับ (ลม) ต้องมีความเร็วมากพอที่จะชนะแรงต้าน ซึ่งมีทิศทางเดียวกับกระแสลม

คุณค่าที่ได้รับจากว่าวไทย

ว่าว เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ประเภทหนึ่ง ทำให้ได้เรียนรู้คุณค่าของว่าวที่ส่งผลต่อด้านร่างกาย ด้านจิตใจ/อารมณ์ ด้านสติปัญญา ด้านคุณธรรม/จริยธรรม ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมประเพณี และปรัชญาที่แฝงอยู่กับกรรมวิธีต่างๆ ตั้งแต่กระบวนการเลือกไม้จนถึงการทำว่าวเสร็จเป็นรูปร่าง แม้กระทั่งขณะว่าวล่องลมอยู่บนท้องฟ้าเนื่องจาก “ว่าว” เป็นงานที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ว่าวไทยเป็นการฝึกใช้ความสามารถทางศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ ความแข็งแรงของสมรรถนะทางกล้ามเนื้อ ความอดทน ความมีไหวพริบปฏิภาณ ความสามัคคีที่ต้องช่วยกันให้ชนะอีกฝ่าย ความมีน้ำใจแบบนักกีฬา คือ สอนให้รู้จักแพ้ รู้จักชนะ รู้จักการให้อภัย และรู้จักการสร้างมิตรภาพ สร้างความสัมพันธ์สภาพการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติเรื่องราวต่างๆ ซึ่งกันและกัน อีกทั้ง ยังคงเป็นการอนุรักษ์การเล่นแบบไทยที่เป็นการเล่นที่บ้านให้คงอยู่ไม่สูญหายไปตามกาลเวลา ว่าวเป็นการเล่นกันบนกฎกติกาที่มีข้อกำหนดร่วมกัน ก่อนที่ว่าวไทยจะได้รับการยกระดับขึ้นมาเป็นการเล่นกีฬาพื้นบ้านไทย และท้ายสุดว่าวได้กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งมิตรภาพของประเทศ

ปรัชญาแฝงอันได้รับการประดิษฐ์ว่าวเป็นสิ่งที่สามารถใช้ได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่สมควรได้รับการเรียนรู้และปลูกฝังตั้งแต่เด็ก เป็นการแฝงกระบวนการขัดเกลาเด็ก สามารถปรับใช้เพื่อการปลูกฝังความคิดและสิ่งดีงามให้แก่เด็กและเยาวชนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตที่ดี โดยเฉพาะในเรื่องของความอ่อนน้อมถ่อมตน การรู้จักกาลเทศะ การวางตัวต่อสังคม การรู้จักหน้าที่ มีระเบียบวินัย ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบแห่งคุณธรรมจริยธรรม คุณงามความดี รู้รักสามัคคี มีความมานะอดทน ตลอดจนการพัฒนาตนและทำตนให้สมบูรณ์แบบได้ โดยผ่านความพยายามส่วนตนร่วมกับปัจจัยภายนอกให้ตนมีอุปนิสัยที่หนักแน่นมั่นคงไม่หลงผิด รู้จักคิด ไม่มัวเมาไปกับสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาเป็นตัวแปรกับจิตใจ ให้เรียนรู้ และทำความรู้จักกับโลกบนวิถีทางแห่งธรรม (ชาติ) ว่าวแฝงไว้ซึ่งหลักธรรมะนานับ

ประการ เช่น หลักไตรลักษณ์ อันประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา หลักสาราณียธรรม อันว่าด้วยเรื่องของการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี หลักอิทธิบาท 4 อันว่าด้วยเรื่องของการทำงานด้วยความตั้งใจ พึงพอใจ และใส่ใจในงานที่กระทำ สุดท้ายแล้ว ว่าวเป็นสิ่งที่สอนให้มนุษย์รู้จักการเตรียมตัว เตรียมพร้อม และรู้หน้าที่ของตนในทุกๆ ด้านอย่างมีสติและมีปัญญา

ผลการศึกษการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย

ผลการศึกษการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทยพบว่า การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทยนั้น ควรเกิดจากความร่วมมือและการประสานงานอย่างจริงจังระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถานศึกษาต่างๆ ในการฟื้นฟูและสร้างความเจริญเติบโตที่มั่นคงให้กับภูมิปัญญาว่าวไทย อีกทั้ง ต้องสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับว่าวไทยให้กับภูมิปัญญาประเภทนี้จะคงอยู่กับสภาพการณ์ในปัจจุบันและดำรงอยู่เป็นมรดกแก่ลูกหลาน ดังต่อไปนี้

1. *ปัจจัยด้านการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้* มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเรื่องว่าวไทยในทุกด้าน ตั้งแต่กระบวนการเลือกไม้ ฝ่าไม้ เหล่าไม้ จนถึงขั้นตอนการประดิษฐ์เป็นโครงว่าว โดยผู้สืบทอดความรู้เรื่องว่าวไทยเป็นเยาวชนรุ่นใหม่ที่ทำให้ความสนใจ มาเรียนรู้ด้วยความสมัครใจของตนเอง ปราชญ์หรือครูภูมิปัญญาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้โดยการใช้วิธีการบอกเล่า และทำให้ดูเป็นแบบอย่าง และให้เยาวชนได้จดจำกันแล้วปฏิบัติตามหรือบางส่วนอาจมีการจดวิธีการ/กระบวนการประดิษฐ์ไว้อย่างคร่าวๆ มีการถ่ายทอดจากประสบการณ์จากรุ่นที่สุ่รุ่นน้องปลูกฝังจากรุ่นสุ่รุ่นโดยการสร้างอุดมการณ์เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ว่าวไทย

2. *ปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม* ผู้เข้ามาทำการศึกษาและให้ความสนใจกับกิจกรรมว่าวไทย เมื่อมีการจัดกิจกรรมภายนอกสถานที่หรือจะเป็นการเข้ามาศึกษา ชุมชนรอบด้านต่างให้ความสำคัญเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยที่เป็นผลมาจากการสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษและผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย เป็นการเห็นพ้องถึงสิ่งดีงามที่ตรงกัน จึงเกิดเป็นแนวคิดในการอนุรักษ์และสืบทอด เพื่อเป็นประโยชน์แก่รุ่นต่อไปได้เรียนรู้โดยพยายามจัดเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ โดยวัดเป็นผู้กระทำร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาสนับสนุนและเผยแพร่ความรู้ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ปัจจุบันการให้ความสนใจในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเป็นที่สนใจแก่บุคคลทั่วไปที่

ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากและการกลับมาใช้ชีวิตชีวาอีกครั้งของว้าวไทย

3. ปัจจัยด้านการปรับตัวทางด้านสังคม มีการปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ รูปแบบ/ขั้นตอนกระบวนการประดิษฐ์ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในเรื่องของอุปกรณ์ เวลาในการประดิษฐ์โดยการประยุกต์และดัดแปลง มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้สร้างจิตสำนึกให้เกิดความรักและหวงแหนศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย และมีการสร้างระบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการปรับตัวทางด้านสังคมที่มีการปรับเปลี่ยนไปตลอดเวลา

4. การสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา งานศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาว้าวไทย ได้รับการส่งเสริมและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษามากมายทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ว้าวไทยได้มีโอกาสไปโชว์ต่างประเทศบ่อยครั้งและมีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้ต่างๆ อีกทั้งยังเป็นการทราบบัญญาของว้าวเพื่อแสวงหาแนวทางการอนุรักษ์ร่วมกันทุกฝ่าย

5. การสร้างเครือข่ายงานด้านภูมิปัญญา การสร้างเครือข่ายงานด้านภูมิปัญญาว้าวไทยของวัดมีการประสานงานร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมแรงในการอนุรักษ์และสืบสานเป็นอย่างดี จนเกิดความสนิทสนมคุ้นเคยในการทำงานร่วมกันทั้งเยาวชนที่เข้ามาเรียนรู้และผู้สนใจ ต่อมาจึงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทั้งในเรื่องของสายป่าน ไม้ไผ่ ขั้นตอนการประดิษฐ์ ประสพการณ์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น จนเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ว้าวไทยและพยายามสร้างฐานการเรียนรู้ให้เกิดเป็นเครือข่ายมากขึ้น

สรุปได้ว่า การศึกษาการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว้าวไทย มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้อง โดยปัจจัยภายในมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับว้าวไทยในทุกๆ ด้านซึ่งมีเยาวชนในท้องถิ่นและผู้ที่มีความสนใจมารับการสืบทอดมีการปรับตัวตามสภาพทางสังคมที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตจนเกิดการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันยอมรับและเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ว้าวไทย และมีปัจจัยภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน คือหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องในการเข้าร่วมกับกิจกรรมต่างๆ จนเกิดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เกิดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ แนวคิด ปัญหา ประสพการณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ต่อไป

ผลการศึกษานโยบายส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว้าวไทย

ผลการศึกษานโยบายส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว้าวไทย พบว่า ปัจจุบันมหรสพการละเล่นมีมากมายที่มุ่งให้มีความสุขสนุกสนานแก่ผู้เล่น อีกทั้งเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมที่สะอาดสบายไม่ต้องลำบากลงมือสร้าง อันเนื่องมาจากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทต่อพื้นที่ชีวิต ทักษะคิดค้นรุ่นใหม่ที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาจึงแตกต่างจากคนรุ่นเก่า ทางเลือกในการเสพสื่อ เพื่อเพิ่มความบันเทิงมีเพิ่มมากขึ้น จากสังคมที่รีบเร่งเข้าสู่ยุคการบริโภคนิยมที่มีการแข่งขันสูงมาก และเมื่อวันเวลาผ่านไปภูมิปัญญาว้าวจึงเลือนหายไป พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้ภูมิปัญญาว้าวไทยอยู่คู่กับสังคมมีหลากหลายปัจจัยด้วยกัน จึงทำให้นโยบายการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว้าวไทยที่ดี ควรเริ่มต้นจากการเน้นหนักไปที่การสืบทอดจากตัวบุคคลที่เป็นผู้สร้างและผู้สืบทอดภูมิปัญญาว้าวไทย เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ให้เกิดการสอดรับกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ การบริหารจัดการวัฒนธรรมภูมิปัญญาว้าวไทยเป็นหนทางหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวแปรอันสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาว้าวไทยให้เผยแพร่ออกไปเพื่อเป็นหลักประกันของความยั่งยืนของภูมิปัญญาว้าวไทย

การบริหารจัดการภูมิปัญญาว้าวไทยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Kite Wisdom Management) เป็นการดึงผู้ที่มีความสนใจในเรื่องของภูมิปัญญาว้าวไทยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งและเข้ามาเป็นเจ้าของร่วมกัน เพื่อให้เป็นมรดกร่วมกันของบุคคลทั่วไปไม่ใช่เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และร่วมกันสร้างจิตวิญญาณทางวัฒนธรรมร่วมกัน

1. การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารในรูปแบบองค์กร ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานและดำเนินการอนุรักษ์งานด้านศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาในเรื่องของว้าวให้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ ทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน โดยการสรรหาผู้ที่มีศักยภาพทางด้านผู้นำและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสนใจเรื่องว้าว ตลอดจนการแต่งตั้งหรือทำการเลือกคณะกรรมการร่วมกันปรึกษาและวางแผน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์ว้าวไทยให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้นทั้งในเรื่องของการถ่ายทอดองค์ความรู้ การสื่อสาร การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ อีกทั้งต้องมีการจัดสร้างและวางวัตถุประสงค์หลักให้มีความชัดเจนมากขึ้น ในเรื่องของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของว้าวไทย

2. จัดตั้งเป็นแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชน แนวทางในการสืบสานสืบทอดการอนุรักษ์ว่าวไทย อย่างเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นต้องมีการจัดแหล่งการเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมของว่าวไทย โดยการนำความรู้ที่มีมาเผยแพร่และบูรณาการให้เข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษา ผสมรวมกับหลักสูตรการเรียนตามที่กระทรวงศึกษาได้กำหนดไว้ หรืออาจมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในการเรียนรู้เรื่องว่าวไทย และมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการฝึกหัดขั้นตอน/ระเบียบวิธีการปฏิบัติให้กับผู้ที่สนใจ มีใจรักและพร้อมที่จะรับการถ่ายทอด

3. สร้างชุมชนให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ ในกระแสโลกาภิวัตน์เทคโนโลยีการสร้างความสะดวกสบาย เพลิดเพลินมีความหลากหลายและสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น สิ่งที่เป็นศิลปวัฒนธรรมจึงได้รับการลดเลือนคุณค่าลง ดังนั้น ชุมชนควรตระหนักเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของคุณค่าที่ได้รับ การลดทอนของศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาว่าวไทย จำเป็นต้องสร้างให้เกิดความรักและความหวงแหน ผู้นำและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรนำภูมิปัญญาว่าวไทยที่สวยงามเข้าไปสู่จิตใจของกลุ่มสมาชิกและคนในสังคม ประชาชนทั่วไปควรเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มีความสามัคคี และที่สำคัญคือ การมีจิตสำนึกร่วมกันว่า ว่าวไทยเป็นทุนทางวัฒนธรรมของคนทุกคนไม่ว่าจะเป็นสังคมระดับเล็กหรือระดับใหญ่ ควรร่วมกันวางแผน วางนโยบายในการอนุรักษ์ร่วมกัน คิดถึงอนาคตของภูมิปัญญาว่าวไทยที่บรรพบุรุษคิดค้นให้คงอยู่และสืบทอดต่อไป ให้ว่าวไทยไม่สูญหายไปเพียงเพราะการเห็นคุณค่าของความสะดวกสบายจนละทิ้งคุณค่าดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของอดีต

4. ความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา ยังคงเห็นความสำคัญและคุณค่าของภูมิปัญญาว่าวไทย และมีการให้ความร่วมมือในการที่จะอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนด้านงบประมาณการเผยแพร่ หรือการจัดการเรียนรู้ โดยการนำนักเรียน นักศึกษาเข้ามาศึกษาดูงาน พยายามมีการจัดแสดงการบินว่าวสู่สังคม มีการจัดงานเพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่บ่อยครั้ง

5. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ มีแนวทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น การจัดทำหนังสือรวบรวมภูมิปัญญาว่าวไทย โดยในหนังสือประกอบไปด้วยประวัติความเป็นมาของว่าว ขั้นตอน/วิธีการประดิษฐ์ว่าวที่ละเอียดและสมบูรณ์ รวบรวมประวัติและครุภูมิปัญญาว่าวไทยที่มีความรู้ความสามารถ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเล่นว่าวไทย

และหนังสือต้องมีการจัดจำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วไป เพื่อให้ผู้สนใจได้มีโอกาสในการศึกษาและทำความรู้จักกับว่าวไทยได้ลึกซึ้งมากกว่าเดิม การเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ ระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาทำการสืบค้นและเรียนรู้เรื่องว่าวหรือทางวิทยุโทรทัศน์ก็จะเป็นการกระตุ้นเตือนให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นแล้วจึงเดินทางมาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และวัดสำโรง ซึ่งเป็นการเผยแพร่ทางสาธารณชนอีกทางหนึ่ง

สรุป การนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาว่าวไทย เพื่อก่อให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมที่มีค่า สามารถประมวลออกมาได้แนวทางการสืบสานโดยการจัดตั้งคณะกรรมการการบริหาร เพื่อการอนุรักษ์ว่าวไทยในรูปแบบขององค์กร มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนพัฒนา เพื่อมีให้องค์ความรู้ในเรื่องของว่าวไทยสูญหาย มีการรวบรวมและนำองค์ความรู้เรื่องว่าวมาบูรณาการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษา จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นให้กับเยาวชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ร่วมกันภายในชุมชน เพิ่มการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ อีกทั้งควรเพิ่มการตระหนักรู้และจิตสำนึกในการร่วมกันสืบสานสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทยให้คงอยู่คู่กับสังคมไทยไปชั่วลูกชั่วหลานสืบไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาภูมิปัญญาและแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญา เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ว่าวไทยเพียงอย่างเดียว ในครั้งต่อไปควรทำการศึกษาวิจัยในเรื่องของพระราชพิธีโบราณต่างๆ ของการเล่นว่าวไทยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับพระราชวังและขุนนางระดับสูง วิธีการเล่น กฎกติกาการแข่งขันว่าว อีกทั้งในเรื่องของความสัมพันธ์ว่าวไทยกับว่าวนานาชาติ

2. ควรทำการศึกษาวิจัยแบบเจาะลึกระหว่างตัวปราษฎ์ภูมิปัญญาว่าวกับว่าวแต่ละประเภท เพื่อเป็นการเรียนรู้ความเป็นมาของตัวปราษฎ์กับความชำนาญการประดิษฐ์ว่าวนั้น เนื่องจากปราษฎ์แต่ละท่านจะมีความชำนาญในเรื่องว่าวที่แตกต่างกันไป

3. ควรทำการศึกษาวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อระดมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน องค์กร/กลุ่มต่างๆ ในการลงมือปฏิบัติการ เพื่อตั้งและเสริมสร้างศักยภาพของผู้ที่ทำงานด้านว่าวไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในทุกด้าน

4. ควรทำการศึกษาการบูรณาการความรู้ว่าวไทยกับ
ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อขยายขีดความ
สามารถของว่าวไปสู่เรื่องต่างๆ เพื่อให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

5. ควรทำการศึกษาด้านทัศนคติและเจตคติที่มีผลต่อ
กิจกรรมภูมิปัญญาว่าวไทยบนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ เส็งประชา. (2544). *วิถีไทย*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
ประเวศ ะสี. (2537). *สืบสานวัฒนธรรมไทยบนฐานการศึกษาที่แท้*.
กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2531).
วัฒนธรรมประจำชาติ. กรุงเทพมหานคร:
อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
-